

DIEGO SANTOMÉ

PEZA DE ESQUINA E OUTROS ESPAZOS EN CONFLITO

CENTRO GALEGO DE ARTE CONTEMPORÁNEA
Santiago de Compostela

Comisaria: Agar Ledo

Inauguración: 20 de xuño ás 20:00 h
Do 20 de xuño ao 26 de outubro de 2014
Planta soto

Diego Santomé (Vigo, 1966)

Vive e traballa en Nigrán, Pontevedra. De formación autodidacta, comeza a traballar a finais dos anos noventa. Expuxo individualmente no Colexio de Fonseca (USC, Santiago de Compostela), MOT International (Londres, Reino Unido), Casal Solleric (Palma de Mallorca), Fundación RAC (Pontevedra), MARCO (Vigo, Pontevedra), Museo de Arte Contemporáneo Gas Natural Fenosa (A Coruña) ou Artium (Vitoria). A súa obra tamén formou parte de importantes exposicións colectivas en La Casa Encendida (Madrid), ADN Platform (Barcelona), Espace d'Art Contemporain (les halles) (Porrentruy, Suíza), Royal College of Art (Londres, Reino Unido), Palais de Beaux-Arts Bozar (Bruxelas, Bélxica), Centro Galego de Arte Contemporánea (Santiago de Compostela), MARCO (Vigo) ou CAAC (Sevilla). Diego Santomé está representado pola Galería Parra & Romero, Madrid.

Pode empregar este enlace para descargar imaxes en alta resolución:
<http://xurl.es/prensadiesgosantome>

DIEGO SANTOMÉ

PEZA DE ESQUINA E OUTROS ESPAZOS EN CONFLITO

As estratexias discursivas en que se fundamenta a obra de Diego Santomé (Vigo, 1966) están directamente vinculadas cos conceptos de utopía e fracaso, equilibrio e inestabilidade. Tanto na elección dos materiais coma no proceso de traballo, Santomé parte de cuestións ligadas ás circunstancias cotiás e á súa transformación, mostrando a posibilidade/imposibilidade dunha nova orde na que a sociedade acadase un equilibrio.

Este proxecto reúne unha serie de pezas que resumen as preocupacións presentes no seu traballo durante a última década. Tanto as pezas realizadas especificamente para esta exposición coma as anteriores responden a unha mesma dinámica: son procesos de desocultación dunha realidade que emerxe como fracaso das utopías sociais, cuxas pegadas recupera Diego Santomé para reflexionar sobre a posibilidade de reconstruílas.

O cinema, a fotografía, a escultura ou o debuxo, pero sobre todo a acción, que se sitúa na orixe dos traballos, son formatos que lle permiten abordar, desde un posicionamento crítico, a transitoriedade das estruturas e da sociedade. As formas simples, ligadas á estética minimalista que caracterizou a súa produción desde o inicio, e o carácter efémero dos materiais ou obxectos atopados son fundamentais na construción de novos significados. O simple e intranscendente, o provisorio, tradúcese na posibilidade de grandes cambios.

DIEGO SANTOMÉ

PEZA DE ESQUINA E OUTROS ESPAZOS EN CONFLITO

En *Wild Apples. The History of the Apple Tree* (1862), un dos últimos textos de Henry David Thoreau, o autor descríbennos un humilde froito, a mazá silvestre, que nace nos bosques máis apartados. É un breve ensaio que amosa a fascinación de Thoreau pola historia natural e aborda, de forma paralela, cuestións que o escritor de *Desobediencia civil* ou *Walden* defendeu na súa literatura e na súa vida. A mazá silvestre representa a resistencia, o triunfo do salvaxe sobre o civilizado, a loita de determinadas especies por manter un equilibrio coa natureza ante a súa acelerada destrución.

Galápagos europeo (Emmys orbicularis) (2013-2014) é unha nova película de Diego Santomé que traza, a través da confrontación paisaxística, un paralelismo entre o perigo de extinción do sapoconcho no ecosistema das Gándaras de Budiño e a loita polos ideais que sustentan a construción dunha sociedade máis xusta. A peza de Santomé xera, coma o resto das súas películas, unha tensión entre a realidade e a ficción, e crea un espazo para a utopía da diferenza, onde adquirimos conciencia da diversidade e do perigo

de desaparición das culturas minoritarias causado polas estratexias colonizadoras das máis poderosas.

A tartaruga europea, coñecida comunmente en Galicia como sapoconcho —animal que a mitoloxía popular galega interpreta como un sapo moi vello ao que lle nace unha cuncha no lombo—, está en perigo de extinción debido á sistemática destrución do seu hábitat natural e á existencia de especies exóticas invasoras. Unha das últimas poboacións consérvase en Budiño, ecosistema que conserva vestixios dos primeiros asentamentos paleolíticos en Galicia e onde, en 1964, o *desarrollismo* franquista creou un dos polos de crecemento, antecedentes dos polígonos industriais. É un lugar de contrastes, onde a supervivencia da fauna e da flora se ve ameazada pola industrialización. O progreso amósase como dexeneración e a destrución do contorno natural e social, como consecuencia do proceso imparabile de produción de mercancías.

O VISIBLE E O INVISIBLE

Diego Santomé enfróntase ao cine de forma similar á escultura, á pintura ou á instalación. O proceso consiste en recoller e refacer. O seu traballo enténdese a partir das afinidades formais ou conceptuais que establecen as obras entre si, relacións de circularidade que foxen da interpretación lineal dunhas pezas

Diego Santomé: *Pieza de esquina*, 2013. Cortesía do artista e da Galería Parra & Romero, Madrid. Fotografía: La Casa Encendida/Manuel Blanco/2013

Diego Santomé: *Galápago europeo (Emmys orbicularis)*, 2013-2014 (fotogramas)
Cortesía do artista e da Galería Parra & Romero, Madrid

producidas con medios moi diversos, pero que comparten formas sobrias, materiais cotiáns e a intervención mínima do artista en busca dun espazo de experimentación desde o que cuestionar a percepción da realidade.

Estas narrativas provisionais, asociadas á natureza efémera dos obxectos, están presentes en *Vidrieras* (2011), producida con fragmentos de cristal atopados en diversas zonas de cascallos e derrubamento. Apoiadas sobre a parede, son formas determinadas polo azar e a acción, que se presentan como esculturas que falan de posibilidades e transformacións. Os cristais rotos, ruínas de algo que foi, condicionan a composición, cuxo tamaño vén dado polo propio lugar. O artista reconstrúe, con restos, as ventás dun centro social en Gondomar, edificio abandonado situado a escasos quilómetros da súa vivenda. O oco da ventá ofrécelle as medidas e os cristais determinan a composición. O simple e intranscendente, o provisional, tradúcese na posibilidade de grandes cambios.

Ruinas y abstracciones de cristal (2011) é un rexistro, case arqueolóxico, dos fragmentos de cristal aínda cubertos de po.

A proxección de diapositivas descóbrenos un traballo lento e meticuloso, onde o material aparece en bruto, sen manipulación, confrontado coa súa transformación. O propio material reivindica o seu significado, o seu pasado e o seu presente: son residuos, pero tamén son abstraccións. É nese espazo entre unha e outra peza onde se sitúa a acción, o seu inicio e o seu carácter transformador. *Vidrieras* é un traballo en proceso que se completa con novos desenvolvementos desvinculados agora dun lugar concreto, onde as formas dos cristais rotos configuran unha composición aberta, non predeterminada, un espazo de experimentación que fala de posibilidades futuras.

A acción é o impulso que xera, a partir do existente, un novo estado. O lugar desde o que entender o traballo de Santomé desligado dun medio concreto e afastado do taller, onde o resultado vén dado por unha serie de encontros marcados polo azar —obxectivo— e polo día a día. É un artista de produción medida, que responde a unha economía de medios desde que empezou a traballar, a finais dos anos noventa, con situacións asociadas á crítica institucional e ás relacións da obra co contexto social e próximo, onde o traballo se configuraba a partir de colaboracións con outros artistas, co público ou coa súa propia familia.

ESPAZOS EN CONFLICTO

Diego Santomé entende a escultura como a acción que dá lugar a un obxecto. Como o utópico, é un proceso, un espazo de intencións, de propostas, de confrontación e negación. Tanto *Pieza de esquina* (2013) como *Sobre la escultura* (2012), *Estructura forzada al equilibrio* (2012) ou *Diagonales negras* (2012) —aglomerado, vídeo, ferro, debuxo— responden á mesma experimentación sobre o espazo como lugar de inestabilidade, onde se produce un esmagamento por parte dunha forza determinada ou se xera unha forza física que o detén. Son composicións abstractas que quebran o previsible, experimentacións formais que alteran as relacións espaciais co visitante e adquiren, nese encontro, unha dimensión humana.

Sobre la escultura é unha película formada por fragmentos recuperados —imaxes de arquivo de protestas e conflitos sociais— e por unha voz en *off* que le extractos dun dos textos que representan o espírito utópico das vangardas, *A nova visión*, de László Moholy-Nagy. Este texto de carácter técnico, superposto á imaxe, traslada a inestabilidade ao presente e transfórmase nun manifesto crítico. Son e imaxe entran en conflito, xerando un espazo dialéctico que culmina coa fricción entre as partes, unha tensión-síntese latente en toda a exposición.

Dobrar, pero tamén enrugar, chafar, enrolar ou pregar son algunhas das accións empíricas que os minimalistas empregaron sobre os materiais no seu intento por exploralos. *Pieza de esquina* enténdese no contexto desa preocupación polas propiedades intrínsecas do material. Realizada en madeira, un elemento que non garda a tensión en por si, formula un

problema de índole escultórica, un exercicio óptico e espacial ao unir dúas paredes cun plano de aglomerado curvado e forzado polos extremos, xerando interdependencia entre o espazo e o obxecto. O ángulo, que funciona como contedor e como medio, é un lugar de encontro entre a tensión e a estabilidade, unha quebra no espazo.

O tempo da experiencia é o que nos permite entender o carácter temporal e aberto duns traballos que se xeran na súa relación co espazo e o visitante. As pezas de Diego Santomé conteñen as tensións xeradas entre o lugar de orixe, o material, o proceso e a exhibición, un equilibrio inestable provocado polas friccións entre as partes e o todo, ou entre as pezas e o conxunto. En *Cincuenta cubos de cemento* (2011) distribúe polo chan, de forma aleatoria, cincuenta cubos de cinco centímetros de lado, módulos que se expanden ou se contraen nas infinitas variacións ás que pode dar lugar esa escultura. A repetición dun elemento formal representa unha progresión, algo inconcluso, novas posibilidades tamén suxeridas en *Detalle, club de Dinamo* (2011), fragmento dunha peza icónica de Alexander Rodchenko tomada na Praza Roxa de Moscú en 1929.

É a confrontación entre a forma e o volume a que contribúe a crear, en *Volumen y forma social* (2011), o sentido dunha peza que revisa a historia industrial e a actualidade política e social. As formas abstractas e xeométricas representan plantas de fábricas próximas en ruínas e o degradado que se asocia a elas amosa o estado da ruína á que se refire; o volume de dexeneración do lugar confrontado coa súa representación bidimensional. En diálogo cos modelos industriais de *Volumen y forma social*, *Estructura abandonada* (2011) convértese en metáfora dunha conquista infrutuosa. O feito de trasladar a un novo espazo un obxecto que perdeu a súa función permítenos reflexionar, desde un posicionamento crítico, sobre a transitoriedade das estruturas e da sociedade. Unha fugacidade á que Santomé se achega en *Castillos de arena* (2008), película que retrata o día a día de dous inmigrantes checos que ganan a vida na Praia América (Nigrán), esculpindo un castelo e asistindo impasibles ao proceso cíclico da súa destrución.

UTOPIA E INESTABILIDADE

As estratexias discursivas sobre as que se asenta a obra de Diego Santomé están directamente vinculadas aos conceptos de utopía e fracaso, equilibrio e inestabilidade. As súas pezas son procesos de desocultación dunha realidade que emerxe como fracaso das utopías sociais, cuxas pegadas recupera o artista para reflexionar sobre a posibilidade de reconstruílas.

Neste marco sitúase *Apuntamentos e breve aproximación a Sargadelos, primeira versión* (2014), película gravada en Sargadelos, Cervo, o lugar onde en 1806 Antonio Raimundo Ibáñez fundou unha fábrica de louza para aproveitar os recursos naturais da zona. As imaxes amosan o proceso de produción de cerámica na actualidade, a chamada *quinta*

etapa de Sargadelos, impulsada desde 1949 por Isaac Díaz Pardo coa creación de Cerámicas do Castro (Sada) e Porcelanas de Magdalena (Arxentina), e completada, en 1970, coa construción do edificio de planta circular deseñado polo arquitecto Andrés Fernández-Albalat en Cervo, que simboliza a recuperación da actividade e o espírito da empresa orixinal no municipio lucense.

O esplendor desta etapa está marcado pola creación, en 1963, do Laboratorio de Formas de Galicia, un programa de restauración da memoria histórica de Galicia tras o proceso de desmemorización sufrido coa guerra do 36. Impulsado por Díaz Pardo, Luís Seoane e un grupo de intelectuais desde o exilio republicano, o Laboratorio é a institución que condensa as liñas de pensamento sobre as que se conformou o grupo Sargadelos, gran proxecto industrial e cultural de Galicia que se convertería en exemplo do carácter regulativo da utopía, os ideais morais que nos animan a facer ou transformar, unha metáfora da creación ligada á transformación da sociedade.

A película de Santomé enténdese como unha aproximación a unha empresa poliédrica, entendida en relación co seu contorno, co caolín e a ferverza de auga, cos veciños, os traballadores, os emprendementos, e caracterizada por esa dimensión moral e experimental que explica a aparición do Museo Carlos Maside, os laboratorios de industria e

Diego Santomé: *Vidrieras*, 2011
Cortesía do artista e da Galería Parra & Romero, Madrid. Fotografía: Joaquín Cortés

comunicación, a imprenta, a editorial Edicións do Castro, o Seminario de Sargadelos, o Laboratorio Xeolóxico de Laxe, as escolas de cerámica do Castro e Sargadelos, os talleres, así como as galerías de arte, os proxectos de investigación e os actos de extensión cultural.

“O mal principal que padecen os homes prácticos é que, xeralmente, non cren na poesía e na moral —é dicir, na ética e na estética—, que son as únicas cousas que teñen carácter de permanencia”. A película contén textos de Isaac Díaz Pardo como o que encabeza este parágrafo, extraído do libro *Discusión sobre organización de industrias manufactureras* (Magdalena, 1959)¹. Canda as imaxes, marcando as pautas sobre as que se constrúe a empresa, as palabras transmiten o espírito utópico dun proxecto, baseado na ética, fundamental para asumir a historia propia desde a modernidade sobre a que debería asentarse a contemporaneidade. Producida especificamente para a exposición, a película forma parte dun traballo en proceso iniciado con *Abstracción posible* (2012) —póster que se apropia dun motivo de Sargadelos e xera unha nova abstracción ao substituír os cores orixinais polos máis usados pola Bauhaus— ou os exercicios agrupados baixo o título *Aproximación abstracta* (2014) —relecturas das películas de Norman McLaren, cineasta experimental escocés-canadense a quen o Museo Carlos Maside lle dedicou unha antoloxía o 1 de setembro de 1971—.

Tanto na elección dos materiais coma no proceso de traballo, nas súas películas, esculturas, fotografías ou debuxos, Diego Santomé parte de cuestións ligadas ás circunstancias cotiás e á súa transformación, mostrando a posibilidade/imposibilidade dunha nova orde na que a sociedade acadе un equilibrio. A mazá silvestre que nos describe Thoreau é un exemplo de supervivencia de determinadas especies ante o avance da civilización, un espazo de encontro co natural, o animal, o salvaxe, o outro lado. A busca do equilibrio nun espazo en conflito.

Agar Ledo

Diego Santomé: *Apuntamentos e breve aproximación a Sargadelos, primeira versión*, 2014 (fotogramas). Cortesía do artista e da Galería Parra & Romero, Madrid

1

Isaac Díaz Pardo, *Discusión sobre organización de industrias manufactureras*, Moret, A Coruña, 1960. A película complétase con extractos do capítulo “Función social das artes”, incluído en *Siñificado e orixe da laboura restauradora de Sargadelos* (I. Díaz Pardo, Sargadelos, 1970), no primeiro dos *Cadernos do Laboratorio de Formas de Galicia* (Edicións do Castro, 1970).

CGAC

DEPARTAMENTO DE PRENSA E COMUNICACIÓN

Rúa Ramón del Valle Inclán 2

15703 Santiago de Compostela

Tel.: 981 546 632 / Fax: 981 546 625

cgac.prensa@xunta.es

www.cgac.org

galicia

**XUNTA
DE GALICIA**

Co apoio de:

moure